

ΙΕΡΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΟΣ & ΑΛΜΥΡΟΥ

Ἡ εὐθύνη τῆς Ἐκκλησίας ἀπέναντι στή διαφορετικότητα

ΒΟΛΟΣ 2015

© Ἱερά Μητρόπολις Δημητριάδος καί Ἄλμυροῦ

Η ΕΥΘΥΝΗ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΣΤΗ ΔΙΑΦΟΡΕΤΙΚΟΤΗΤΑ

Ὁμιλία τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Δημητριάδος καί Ἄλμυροῦ κ. Ἰγνατίου γιά τήν Ἐθνική Ἡμέρα Μνήμης τῶν Ἑλλήνων Ἑβραίων Μαρτύρων καί Ἡρώων του Ὁλοκαυτώματος.

Λάρισα 27/01/2015

Θά ἤθελα, καταρχάς, νά ἐκφράσω τή βαθιά μου εὐγνωμοσύνη πρὸς τήν Ἰσραηλιτική Κοινότητα Λάρισας, γιά τήν πρόσκληση πού μοῦ ἀπηύθυνε νά εἶμαι ὁ κύριος ὁμιλητής στή φετινὴ ἐκδήλωση Μνήμης γιά τὰ θύματα, τοὺς Ἕλληνες Ἑβραίους μάρτυρες καί ἥρωες, τοῦ Ὁλοκαυτώματος. Ἄν καί ἔχουν παρέλθει περίπου 70 χρόνια ἀπὸ τὰ τραγικά γεγονότα τῆς γενοκτονίας τῶν Ἑβραίων ἀπὸ τό ναζιστικὸ καθεστῶς τοῦ Γ' Ράιχ, οἱ μνήμες ἐξακολουθοῦν νά εἶναι, καί πρέπει νά εἶναι, ἰ διαίτερα ἔντονες καί νωπές. Πρὸς τήν κατεύθυνση αὐτὴ δέν συντείνει μονάχα ἡ βαθιὰ ἀνθρωπιστικὴ ἀλληλεγγύη πρὸς τὸν ἐβραϊκὸ λαὸ καί τὰ ἑκατομμύρια θύματά του, ἀλλὰ καί τὰ ὀλοένα καί περισσότερο διογκούμενα φαινόμενα ἀντισημιτισμοῦ πού ἐπανακάμπουν τὰ τελευταῖα χρόνια σέ ὀλάκερη τήν εὐρωπαϊκὴ ἥπειρο, ἀλλὰ δυστυχῶς καί στή χώρα μας, ἡ ὁποία ἐπλήγη ὅσο λίγες χῶρες ἀπὸ τὰ ἀποτελέσματα τῆς ναζιστικῆς θηριωδίας.

Στὴ σημερινὴ ὁμιλία μου θά ἤθελα νά καταθέσω ὀρισμένες σκέψεις, κυρίως ἀπὸ τὴ σκοπιὰ ἑνὸς Ὀρθοδόξου Ἐπισκόπου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, σημειώνοντας ἀπὸ τὴ μία ὀρισμένες βασικὲς θεολογικὲς παραμέτρους θεώρησης τοῦ ὄλου ζητήματος καί μεταφέροντας, ἀπὸ τὴν ἄλλη, τὴν ἱστορικὴ ἐμπειρία τῆς ταπεινῆς Ἐπισκοπῆς τῆς Δημητριάδος, τὴν ὁποία ἔχω τὴν εὐλογία νά διακονῶ ἀρκετὰ χρόνια τώρα καί πού, ὅπως ὅλοι γνωρίζουμε, ἔμελλε νά διαδραματίσει σημαντικὸ ρόλο, καθ' ὅλη τὴ διάρκειά τῆς κατοχῆς, στὴν προστασία τῶν Ἑβραίων συμπατριωτῶν μας.

Πρίν προχωρήσουμε, ωστόσο, εἶναι χρήσιμο νά σημειώσουμε τά ἑξῆς: Ὅσοι εἶμαστε παρόντες σ' αὐτή τήν ὁμορφῆ ἐκδήλωση μνήμης σήμερα στήν πόλη τῆς Λάρισας, δεχόμεστε ὅτι τό Ὀλοκαύτωμα εἶναι χωρίς ἀμφιβολία τό γεγονός πού τέμνει στά δύο τήν ἱστορία τοῦ ταραγμένου εἰ κοστοῦ αἰώνα καί ἐπισφραγίζει, μέ τήν ἀβυσσαλέα βία καί θηριωδία του, τή μακραίωνη ἱστορία διωγμοῦ τῶν Ἑβραίων τῆς Εὐρώπης. Μέ τόν χιτλερικό ναζισμό, τό ἀπάνθρωπο πνεῦμα τοῦ ἀντισημιτισμοῦ φτάνει στό ἀπόγειό του, καταμεσῆς τῆς διαφωτισμένης καί πολιτισμένης Εὐρώπης. Ἐδῶ ἀκριβῶς βρίσκεται καί τό μεγάλο μάθημα πού πρέπει νά συγκρατήσουμε ἀπό τήν τραγωδία τοῦ Ὀλοκαυτώματος: ἡ θηριωδία δέν χρειάζεται ἀπολίτιστα, πρωτόγονα καί διεστραμμένα τέρατα προκειμένου νά διαπραχθεῖ. Ἄρκοῦν γι' αὐτό οἱ «κανονικοί» ἄνθρωποι, οἱ πολιτισμένοι καί μορφωμένοι, οἱ στοργικοί πατέρες, καλοί σύζυγοι καί εὐσυνείδητοι ἐπαγγελματίες, ὅπως ἀκριβῶς ἦταν οἱ Γερμανοί ναζί, πού ἀνῆκαν μάλιστα στήν πιό πολιτισμένη χώρα τῆς Εὐρώπης, τή χώρα τῆς μουσικῆς καί τῆς φιλοσοφίας, τῶν κλασικῶν καί βιβλικῶν σπουδῶν, τῆς τέχνης καί τῆς λογοτεχνίας. Μία ἀνάλογη πραγματικότητα βιώνουμε σήμερα μέ τήν ραγδαία ἐξάπλωση παρόμοιων ρατσιστικῶν ἀντιλήψεων, οἱ ὁποῖες βρίσκουν πεδίο καρποφορίας σέ διάφορες περιοχές, ἐσχάτως καί στή χώρα μας, γεγονός πού μέχρι πρότινος φαινόταν ἀδιανόητο.

Ξεκινώντας, λοιπόν, θά ἤθελα νά ἀναφερθῶ μέ συντομία στίς ἀκόλουθες θεμελιώδεις παραμέτρους πού ἐκφράζουν τήν ἴδια τήν πίστη καί τήν αὐτοσυνειδησία τῆς Ὀρθόδοξης Ἐκκλησίας. Ἡ θεολογία γιά τήν Ἐκκλησία δέν ἀποτελεῖ μία ἀπλή διανοητική λειτουργία καί ἐνασχόληση, ἀλλά πρωτίστως μία λειτουργική δοξολογία καί ἔκφραση τῆς ἐμπειρίας τῆς θεανθρώπινης κοινωνίας, ὅπως αὐτή βιώνεται τόσο στήν προσωπική ὅσο καί στήν κοινοτική ζωή τῶν πιστῶν. Ἐχοντας ὡς ἀφετηρία αὐτή τή διευκρίνιση, ὀφείλει κανεῖς νά ἔχει κατά νοῦ τά ἑξῆς:

Α. Ἀφετηρία τῆς χριστιανικῆς θεολογίας καί τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐμπειρίας δέν εἶναι ἄλλη ἀπό τήν αὐτο-ἀποκάλυψη τοῦ ἴδιου τοῦ Θεοῦ. Ἡ αὐτο-ἀποκάλυψη αὐτή λαμβάνει χώρα στήν ἱστορία τῆς ἀνθρωπότητας στό πρόσωπο τοῦ Υἱοῦ καί Λόγου τοῦ Θεοῦ. Πρόκειται γιά μία φανέρωση τοῦ Θεοῦ στόν ἄνθρωπο, χωρίς διακρίσεις καί περιορισμούς, πού ἀποσκοπεῖ στή δημιουργία μίας

ἐλεύθερης καί ἀγαπητικής σχέσης διαλόγου καί ἀλληλοπεριχώρησης. Ἡ ἀποκάλυψη τοῦ Θεοῦ συνιστᾷ μία κατεξοχήν δημόσια πράξη, πού φανερώνει τήν ἔγνοια τοῦ ἑνός Θεοῦ γιά τή φροντίδα καί τή σωτηρία τῆς Δημιουργίας Του. Πρός τήν κατεύθυνση αὐτή θά συνάψει τή διαθήκη Του μέ τόν ἀρχαῖο Ἰσραήλ καί στή συνέχεια θά ἀνανεώσει τή διαθήκη αὐτή στό πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ μέ ὀλάκερη τήν ἀνθρωπότητα, γεγονός πού ἀναδεικνύει τήν καθολικότητα τοῦ χριστιανικοῦ σωτηριώδους μηνύματος. Ἀπό τή μία μεριά οἱ κοινές ἀβρααμικές καταγωγές τῶν Ἰουδαίων καί τῶν Χριστιανῶν, γεγονός πού ἀναδεικνύει τίς «συγγενικές», ἀδελφικές, τελικά, ρίζες τους, καί ἀπό τήν ἄλλη ὁ καθολικός χαρακτήρας τῆς σωτηριολογικῆς δράσης τοῦ Θεοῦ στήν ἱστορία, καθιστοῦν κάθε στάση ἀνοχῆς ἢ πολύ περισσότερο συμπόρευσης μέ ἀπάνθρωπα φαινόμενα, ὅπως ἡ ἰδεολογία τοῦ ἀντισημιτισμοῦ, ἐντελῶς ἀπορριπτέα. Ὁ Θεός «πάντας θέλει σωθῆναι» καί αὐτό ἀφορᾷ σέ ὀλάκερη τήν ἀνθρωπότητα. Στό σχέδιο αὐτό τῆς θείας οἰκονομίας γιά τή σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου, ἡ Παλαιά Διαθήκη μεταξύ Θεοῦ καί Ἰσραήλ, ἃν καί ὀλοκληρώθηκε καί πληρώθηκε μέ τόν ἐρχομό τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, δέν ἔπαψε ποτέ νά διατηρεῖ τή σωτηριολογική σημασία της καί τό ρόλο της, καθώς ὁ Θεός δέν ἀνακαλεῖ σέ καμιά περίπτωση τήν πρωτοβουλία πού κάποτε πῆρε ἀπέναντι στόν ἄνθρωπο.

Β. Τήν ἴδια στιγμή, τό γεγονός τῆς Ἐσάρκωσης τοῦ Υἱοῦ καί Λόγου τοῦ Θεοῦ στήν ἱστορία φανερώνει κάτι ἐξίσου πολύ σημαντικό. Ὁ Χριστός προσέλαβε ὀλάκερη τήν ἀνθρώπινη φύση, τόν σύνολο ἄνθρωπο. Σέ καμιά περίπτωση δέν ἐμποδίστηκε ἢ περιορίστηκε ἀπό τούς περιορισμούς φύλου, φυλῆς, χρώματος, θρησκείας, κοινωνικῆς τάξης κ.λπ. ἀλλά μέ τή διδασκαλία καί τό ἔργο Του ἀνέδειξε τή μοναδικότητα τοῦ ἀνθρώπινου προσώπου μακριά ἀπό στάσεις καί κατανοήσεις, πού ἀμαυρώνουν ἔστω καί στό ἐλάχιστο τήν εἰκόνα τοῦ Θεοῦ στόν ἄνθρωπο. Ἀρκεῖ νά θυμηθοῦμε ἐνδεικτικά τήν παραβολή τοῦ Καλοῦ Σαμαρείτη, ὅπου ἀναδεικνύεται ἡ μοναδικότητα καί τό ἀνεπανάληπτο τῆς ἀνθρώπινης ὑπαρξης καί ἀξιοπρέπειας, καθώς ἐπίσης καί ἡ ἀπροϋπόθετη ἀλληλεγγύη ἀπέναντι στόν κάθε ἄνθρωπο. Ὁ Χριστός προσέφερε στήν ἀνθρωπότητα τό ἀνεκτίμητο δῶρο τοῦ προσωπικοῦ τρόπου ὑπαρξης, τοῦ τρόπου μέ τόν ὁποῖο ὑπάρχει ὁ ἴδιος ὁ Θεός, ἑνός τρόπου ὑπαρξης καί ζωῆς πού θεμελιώνεται στήν ἀπροϋπόθετη ἀγάπη καί τό «ἄνοιγμα» πρὸς τό κάθε ἄλλο

πρόσωπο, γεγονός που καθιστά τον άνθρωπο ως το κατεξοχήν σχεσιακό όν, που δεν μπορεί να ζήσει παρά μόνο εάν βρίσκεται σε διαρκή είλικρινή συνάντηση με τον κάθε άλλο, χωρίς σε καμιά περίπτωση οι φυλετικές, κοινωνικές ή θρησκευτικές διαφορές να μπορούν να αποτελούν τροχοπέδη για την ειρηνική και αδελφική συνύπαρξη μεταξύ των ανθρώπων. Η ζωή της Εκκλησίας και των χριστιανών, όταν θεμελιώνεται πάνω στο παράδειγμα του ίδιου του Χριστού, δεν μπορεί παρά να αντανακλά και να εκφράζει αυτόν τον περιληπτικό τρόπο προσέγγισης του κάθε άλλου, δεν μπορεί παρά να μαρτυρεί την άπερίστατη και μοναδική αξία της κάθε ανθρώπινης ύπαρξης, καθώς, όπως μας θυμίζει ο απόστολος Παύλος, «ούκ ἔστιν Ἰουδαῖος οὐδέ Ἕλλην, οὐκ ἔστι δοῦλος οὐδέ ἐλεύθερος, οὐκ ἔστι ἄρσεν καὶ θῆλυ. Πάντες γὰρ ὑμεῖς εἶστε ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ» (Γαλ. 3, 28). Στο πλαίσιο αυτό ο κάθε εἶδους ρατσισμός, πολύ περισσότερο δέ ο ἀντισημιτισμός, δεν εἶναι δυνατό σε καμιά περίπτωση να υἱοθεῖται ἀπό τούς χριστιανούς, ἐπιπλέον δεν μπορεί να εκφράζει τὴν ἴδια τὴν αὐτοσυνειδησία τῆς Ἐκκλησίας. Στο πλαίσιο αὐτό, λησμονοῦμε συχνά ὅτι ὁ ἴδιος ὁ Χριστός γεννήθηκε ὡς κατὰ σάρκα ἑβραῖος, ἀπευθύνοντας καταρχάς τὸ σωτηριολογικὸ κήρυγμά Του στοὺς συμπατριῶτες Του Ἰουδαίους («ἔξ Ἰουδαίων ἢ σωτηρία»), οἱ ὁποῖοι ποτέ δεν ἔπαψαν, ὅπως ἄλλωστε καὶ ὀλέκερη ἢ ἀνθρωπότητα («Ἰουδαῖοι καὶ Ἕλληνες, δοῦλοι καὶ ἐλεύθεροι...») να ἀποτελοῦν μέρος τοῦ σχεδίου τῆς θείας οἰκονομίας, ὄργανα, σύμφωνα μὲ τὸν τρόπο τοῦ Θεοῦ, τῆς σωτηρίας.

Γ. Ὁ κατεξοχήν τόπος, ὅπου τὸ ἦθος αὐτὸ γίνεται πράξη, ἢ μᾶλλον ὀφείλει να ἀποτελεῖ πραγματικότητα, δεν εἶναι ἄλλος ἀπὸ τὴν θεῖα Εὐχαριστία. Πρόκειται γιὰ τὸ Μυστήριον ποὺ συγκροτεῖ τὴν Ἐκκλησία, ἐκφράζει κατεξοχήν τὴν αὐτοσυνειδησία τῆς καὶ τὴν ταυτότητα τῆς καὶ τὸ ὁποῖο προσφέρει ἔστω καὶ στιγμιαία καὶ ἀπὸ μέρους μία πραγματικὴ πρόγευση τοῦ προσωπικοῦ τρόπου ὑπαρξης τοῦ ἴδιου τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος πρόκειται να φανερωθεῖ πλήρως στὴν ἐρχόμενη Βασιλεία, στὴ μελλοντικὴ τελικὴ σωτηριώδη ἐπέμβαση τοῦ Θεοῦ. Ἐὰν ἀπὸ τὰ βασικὰ γνωρίσματα τῆς εὐχαριστιακῆς ταυτότητας τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ὅτι αὐτὴ ἀποτελεῖ τὸν τόπο, ὅπου κάθε εἶδους ἀποκλεισμός ποὺ βασίζεται σὲ γνωρίσματα τῆς φύσης, ὅπως ἡ φυλὴ, τὸ φύλο, οἱ κοινωνικὲς, θρησκευτικὲς ἢ ἄλλες διαφοροποιήσεις, σχετικοποιεῖται, σὲ τέτοιο βαθμὸ καθὼς, ἐκεῖνο ποὺ προέχει, εἶναι ἡ μοναδικότητα καὶ ὁ ἀνεπανάληπτος

χαρακτήρας του ανθρώπινου προσώπου, ως κατ' εί κόνα Θεοῦ δημιουργήματος του Θεοῦ. Εί ναι ἄραγε δυνατό, ὁ χριστιανός, ως μέλος του εὐχαριστιακοῦ σώματος του Χριστοῦ, νά ἐνστερνίζεται συνειδητά ἢ ἀσυνείδητα καί για ὅποιονδήποτε πρόσκαιρο, πολιτικό, ἢ εὐρύτερα ἰ δεολογικό λόγο, ὅποιαδήποτε ρατσιστική ἢ ἄλλη ἀπάνθρωπη ἰ δεολογία, ὅπως ἐν προκειμένω ὁ ἀντισημιτισμός, ἢ ὅποια ἀκυρώνει καί ἀπορρίπτει ἐκ προοιμίου στήν πράξη τό μοναδικό χαρακτήρα του κάθε ἄλλου προσώπου; Κάθε φορά πού τελοῦμε τή θεία λειτουργία στους ναούς μας εὐχόμεστε «ὑπέρ τῆς τῶν πάντων ἐνώσεως», μία εὐχή, αὐτή πού ἀφορᾷ στήν ἐνότητα καί σωτηρία ὁλόκληρης τῆς ἀνθρωπότητας, κι ὄχι μονάχα μίας ὀρισμένης τάξης, φυλῆς, θρησκευτικῆς ἢ ἄλλης ὀμάδας. Συνεπῶς, ἢ ἐκκλησιαστική αὐτοσυνειδησία, ὅταν παραμένει ζωντανή καί ἐκφράζεται στίς ἐπιμέρους ἐκφάνσεις τῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς, μαρτυρεῖ τό παράδειγμα του ἱ ἰ διου του Θεανθρώπου, ὁ ὅποιος βρέθηκε κοντά στους πάσχοντες, κατατρεγμένους, κοινωνικά καί ἐθνικά ἀπόβλητους, στους κάθε λογῆς «καταραμένους» τῆς γῆς, δίνοντας ξεκάθαρο παράδειγμα για τόν τρόπο πού ὀφείλουμε ἐμεῖς οἱ μαθητές καί οἱ διάκονοί του νά πολιτευόμεστε, ἐφόσον ἐπιθυμοῦμε καί προσβλέπουμε στήν αἰ ὄνια ζωή. Δέν μπορεῖς νά ἀγαπᾷς τό Θεό πού δέν βλέπεις καί νά μισεῖς τό συνάνθρωπό σου μέ τόν ὀποῖο μοιράζεσαι τήν καθημερινή ζωή καί τά ἀγαθά τῆς γῆς, για νά παραφράσουμε μία φράση του εὐαγγελιστῆ Ἰωάννη. Εί ναι δυνατό, ἐπομένως, νά ἰ σχυριζόμεστε ως Ἐκκλησία ἢ ως μεμονωμένοι πιστοί ὅτι ἀκολουθοῦμε τό θυσιαστικό παράδειγμα του Ἰδρυτῆ μας καί κάνουμε πράξη τό σωτηριῶδες μήνυμά Του, κάθε φορά πού ἐνστερνιζόμεστε ἀπάνθρωπες ἰ δεολογίες πού βρίσκονται στόν ἀντίποδα ὄλων τῶν παραπάνω; Ὁ ἀντισημιτισμός δέν ἀφορᾷ σέ μία καλύτερη ἢ ὄχι οἱ κονομική θεωρία, πού μπορεῖ νά ὀδηγήσει σέ μεμονωμένες κοινωνικές ἀδικίες, ἀλλά συνιστᾷ ἀπειλή πού ἀκυρώνει καί ἀναιρεῖ τόν ἱ ἰ διο τόν ὀρισμό του ἀνθρώπου ως τέτοιου, καθώς τόν μετατρέπει σέ ἀντικείμενο, τόν ἀπανθρωποιεῖ, ἀκυρώνοντας τήν προσωπική του ἐτερότητα, ἢ ὀποια ἀποτελεῖ ἀδιαπραγμάτευτη ἀλήθεια τῆς χριστιανικῆς πίστες, μέ ρίζες πού ἀνάγονται στήν ἱ ἰ δια τήν τριαδική ζωή καί τή Βασιλεία.

Ἡ διαχρονική αὐτή πίστη καί συνείδηση τῆς Ἐκκλησίας, ὅπως περιγράφηκε συνοπτικά στά προηγούμενα, ἔχει ἐνσαρκωθεί καί ἐκφραστεῖ πολύ συχνά στό

διάβα τῆς ἱστορικῆς πορείας τῆς, ἀπό τό παράδειγμα μεγάλων ἱεραρχῶν, ὅπως τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν Δαμασκηνοῦ, τοῦ Μητροπολίτη Ζακύνθου Χρυσοστόμου ἀλλά καί τοῦ ἀειμνήστου προκατόχου μας Μητροπολίτη Δημητριάδος Ἰωακείμ, πού ὁ καθένας μέ τόν τρόπο του, καί ἀπό γνήσια χριστιανικά αἰσθήματα παρακινούμενος, συνέβαλε στή σωτηρία χιλιάδων Ἑλλήνων Ἑβραίων. Θά ἤθελα, λοιπόν, στό σημεῖο αὐτό νά ἀναφερθῶ στήν προσωπικότητα καί τό ἔργο τοῦ ἀειμνήστου προκατόχου μου, μακαριστοῦ Μητροπολίτη Δημητριάδος Ἰωακείμ (Ἀλεξόπουλου), ὁ ὁποῖος ἐνσάρκωσε μέ τίς πράξεις του τίς θεολογικές παραμέτρους, τίς ὁποῖες περιγράψαμε παραπάνω, συμβάλλοντας μέ τόν τρόπο του στή σωτηρία χιλιάδων συμπατριωτῶν μας Ἑβραίων, στά δύσκολα χρόνια τῆς ναζιστικῆς κατοχῆς.

Δέν θά ἀναφερθοῦμε ἐδῶ στόν πολύπλευρο ρόλο τοῦ Μητροπολίτη Ἰωακείμ κατά τή διάρκεια τοῦ ἀντιστασιακοῦ ἀγῶνα ἐνάντια στό Γερμανικό ζυγό. Θά ἐπικεντρωθοῦμε μονάχα στή συμβολή του γιά τή σωτηρία ἑκατοντάδων Ἑβραίων ἀπό τή ναζιστική θηριωδία, πού ζοῦσαν τότε στήν ἐπαρχία του. Σύμφωνα μέ τά ἐπίσημα στοιχεῖα τοῦ Κεντρικοῦ Ἰσραηλιτικοῦ Συμβουλίου Ἑλλάδος, τήν ἐποχή ἐκείνη (1943) ἡ ἑβραϊκή κοινότητα τοῦ Βόλου ἀριθμοῦσε περί τά 872 μέλη, πού μέ ἀρχηγό τόν Ἀρχι-ραββίνο Συμεών Πεσάχ, εἶχαν ἀναπτύξει μία πολύ ἔντονη κοινωνική καί οἰκονομική ζωή καί δραστηριότητα.

Ἐάν τό Σεπτέμβριο τοῦ ἴδιου ἔτους οἱ γερμανικές δυνάμεις θά ζητήσουν ἀπό τίς ἀρμόδιες ἀρχές στό Βόλο στοιχεῖα σχετικά μέ τούς Ἑβραίους πολίτες τῆς περιοχῆς, ὁ ἀρχираββίνος θά στραφεῖ ἀμέσως πρὸς τόν Μητροπολίτη Ἰωακείμ, ζητώντας τή συνδρομή του, προκειμένου νά ἀντιμετωπιστεῖ ὁ διαφαινόμενος κίνδυνος. Ὅπως θά ἀφηγηθεῖ ὁ ἴδιος ὁ Μητροπολίτης σέ μεταγενέστερο χρόνο, μία μαρτυρία πού ἐπιβεβαιώνεται ἀπό πολλές πλευρές, ἡ σχέση του μέ τόν Ἀρχираββίνο ἦταν ἄριστες. Ἀμέσως μόλις ὁ τελευταῖος τοῦ ἐξέθεσε τούς φόβους του, ὁ Μητροπολίτης φρόντισε νά ἐνημερωθεῖ ἀπό τόν φίλο προσκεῖμενο Γερμανό πρόξενο τῆς περιοχῆς Ἑμμουτ Σέφελ γιά τίς προθέσεις τῶν κατακτητῶν καί ἀμέσως συμβούλευσε τόν Ἀρχираββίνο, οἱ ἑβραῖοι πολίτες τοῦ Βόλου νά φύγουν τό συντομότερο δυνατὸ ἀπό τήν πόλη. Γιά τόν σκοπὸ αὐτὸ ὁ μακαριστὸς Μητροπολίτης θά συντάξει ἡ δίοχιρη συστατική ἐπιστολή, ἡ ὁποία καί διασώζεται, ἀπευθυνόμενος πρὸς τούς ἐφημερίους τῶν χωριῶν τῆς ἐπαρχίας του,

τούς άρχηγούς τής αντίστασης και τούς υπόλοιπους έλληνες πολίτες, όπως συμβάλουν με κάθε τρόπο -«έν παντί», όπως σημειώνει χαρακτηριστικά, στην προσπάθεια του άρχιραββίνου για τή σωτηρία τών Έβραίων. Τήν ίδια στιγμή ο Ίωακείμ, χωρίς δεύτερη σκέψη και παρά τούς προφανείς κινδύνους που μία τέτοια κίνηση ενείχε, θα διαφυλάξει πολλά πολύτιμα αντικείμενα τής έβραϊκής κοινότητας, κατόπιν παράκλησης τών ίδιων τών έβραίων συμπατριωτών του, ενώ παράλληλα δεν θα διστάσει να άπευθύνει και δημόσια πρόσκληση στον λαό τής έπαρχίας του για τήν έπιστροφή τυχόν πολύτιμων αντικειμένων στους προκατόχους τους, που ανήκαν στις έβραϊκές οίκογένειες πριν τή φυγή τους, «διά να ζήσουν και εκείνοι τώρα που άπεκτήσαμεν όλοι τήν έλευθερία τής πατρίδος μας».

Στό πλαίσιο τής ίδιας μαρτυρίας, ο Μητροπολίτης Ίωακείμ θα εκφράσει τήν ίκανοποίησή του για τή δύναμη που του έδωσε ο Θεός να συμβάλει με τίς όποιες δυνάμεις του στη διάσωση τών Έβραίων συμπατριωτών του, δείχνοντας έτσι έμπράκτως τήν άληθινή και βαθιά εκτίμησή του άπέναντί τους, χωρίς να παρασύρεται από τά στερεότυπα τών θρησκευτικών προκαταλήψεων, αλλά έμπνεόμενος από μία κατεξοχήν ανθρωπιστική άλληλεγγύη για τή σωτηρία κάθε ανθρωπίνης ύπαρξης, ή οποία, όπως είδαμε, άποτελεί έξάπαντος είκόνα Θεού.

Στό ίδιο πνεύμα και με άφορμή ποικίλες εκφράσεις άνάρμοστης συμπεριφοράς από όρισμένους κατοίκους τής πόλης του Βόλου στά χρόνια μετά τήν κατοχή (1949), οι όποιοι προέβησαν σε έπιθέσεις ενάντια στην Έβραϊκή Συναγωγή ή τραγουδούσαν άδόκιμα κατά τήν Μ. Παρασκευή ενάντια στους Έβραίους, ο μακαριστός Ίωακείμ θα επικαλεστεί «τό άληθές χριστιανικό πνεύμα τής άνοχής και τής άγάπης προς τούς συμπολίτες μας Ίσραηλίτες», εκφράζοντας έτσι από τή μία τό γνήσιο ευάγγελικό ήθος και τήν εκκλησιαστική αυτοσυνειδησία του Σώματος του Χριστού, και από τήν άλλη τή ριζική αντίθεση του και ρητή καταδίκη κάθε είδους άπάνθρωπης ρατσιστικής συμπεριφοράς, ή οποία έρχεται σε πλήρη αντίθεση με τήν ίδια τήν ιδιότητα του χριστιανού.

Η γενικότερη στάση και συμπεριφορά του Μητροπολίτη Ίωακείμ υπήρξε σωτήρια για τούς Έβραίους πολίτες του Βόλου, καθώς, σύμφωνα και πάλι με τά έπίσημα στοιχεία του Κεντρικού Ίσραηλιτικού Συμβουλίου, τό ποσοστό τών

θυμάτων στην περιοχή του Βόλου άγγίζει μόλις τό 26%, άποτελώντας έτσι τό χαμηλότερο ποσοστό Έβραίων θυμάτων σέ όλη τήν Ελλάδα, γεγονός πού πιστοποιεί μέ τόν πλέον σαφή καί άναμφισβήτητο τρόπο τόν σπουδαίό ρόλο πού διαδραμάτισε στή δύσκολη εκείνη συγκυρία, ό προκάτοχός μας γιά τή σωτηρία τών Έβραίων συμπολιτών μας. Συμπερασματικά, ως προς τήν συμβολή του Μητροπολίτη Ίωακείμ στή διάσωση τών Ίσραηλιτών Βόλου, πρέπει νά έπισημάνουμε τά παρακάτω:

1. Ό Αρχιεπίσκοπος Μωϋσής Πέσαχ γενικά ένήργησε κατά τόν καλύτερο δυνατό τρόπο γιά τή σωτηρία του ποιμνίου του, εί δικότερα όμως μέ τήν προσφυγή του γιά βοήθεια προς τόν Ορθόδοξο Επίσκοπο, του οποίου τήν έγκυρη καί αξιόπιστη συμβουλή γιά «ΕΞΟΔΟ» τών Ίσραηλιτών από τήν πόλη του Βόλου, άποδέχτηκε μέ άπόλυτη έμπιστοσύνη.

2. Ό Μητροπολίτης Ίωακείμ ανέλαβε τήν βαρύτερη εύθύνη νά συστήσει στον Αρχιεπίσκοπο Πέσαχ νά πείσει 900 περίπου Έλληνες Ίσραηλίτες του Βόλου νά έγκαταλείψουν τάχιστα τά σπίτια τους, τά καταστήματά τους, τίς έργασίες τους, τίς περιουσίες τους καί νά πάρουν τά βουνά μέ τό χειμώνα πρό τών θυρών, σέρνοντας μαζί τους άνήμπορους γέροντες, μικρά παιδιά, άρρώστους καί άναπήρους. Η άξιοπιστία, έγκυρότητα καί ό Χριστιανικός άνθρωπισμός του Μητροπολίτη καί του κρυφοϋ του συμβούλου Γερμανοϋ προξένου Έμουτ Σέφελ, έσωσε τήν Ίσραηλιτική Κοινότητα Βόλου.

3. Ο αί φνιδιασμός τών ναζιστών άπέτυχε, παρά τά έντέχνως διαδιδόμενα από αυτούς, ότι άπλώς έπέδιδαν τή σύνταξη στατιστικού καταλόγου τών Ίσραηλιτών.

4. Η Ίσραηλιτική Κοινότητα Βόλου θά είχε μηδενικές άπώλειες -χάθηκαν 130 ψυχές- πού άφοροϋσαν κυρίως φτωχούς μεροκαματιάρηδες, μικροπωλητές, οί κογενειάρχες Ίσραηλίτες πού δέν είχαν τήν οί κονομική δυνατότητα νά έπιβιώσουν στά γύρω χωριά, ξεθάρρεψαν καί κατέβηκαν στην πόλη. Τή νύχτα 24 προς 25 Μαρτίου 1944 συνελήφθησαν από τούς Ή Ή καί όδηγήθηκαν στα ναζιστικά κρεματόρια.

Ἡ σπουδαιότητα τῆς συμβολῆς τοῦ Μητροπολίτη Ἰωακείμ ἄλλωστε πιστοποιεῖται καί ἀπό τό γεγονός ὅτι ἡ ἀρμόδια ἰσραηλιτική ἀρχή σχετικά μέ τά θύματα τοῦ ὀλοκαυτώματος, ἡ ἐπονομαζόμενη Yad Vashem, κατέταξε, μεταθανατίως, τόν μακαριστό Μητροπολίτη Ἰωακείμ μεταξύ τῶν «Δικαίων τῶν Ἑθνῶν», ἐξ ἀφορμῆς τῆς ἰδιαίτερης συνεισφορᾶς του στή χωρίς προηγούμενο διάσωση τοῦ ἔβραϊκοῦ πληθυσμοῦ τῆς πόλης τοῦ Βόλου.

Εἶναι ἀλήθεια ὅτι ἐκπρόσωποι τῆς Ἐκκλησίας μας δέν κράτησαν πάντοτε ἀνάλογη στάση ἀπέναντι σέ φαινόμενα ρατσισμοῦ, διωγμοῦ ἀθῶων ἀνθρώπων, προστασίας κάθε λογῆς περιθωριακῶν καί κατατρεγμένων ψυχῶν, ἢ ἀπέναντι στά θύματα τῆς ναζιστικῆς θηριωδίας καί τοῦ ἀντισημιτικοῦ μένους. Τέτοιες ἀρνητικές συμπεριφορές καί ἀνάλογα φαινόμενα βρῆκαν δυστυχῶς πρόσφορο ἔδαφος μέ ἀφορμή ἢ μᾶλλον μέ πρόφαση τήν δεινή οἰκονομική κρίση πού βιώνει ὁ λαός μας στίς μέρες μας. Ποικίλοι νοσταλγοί τῶν χιτλερικῶν ἐγκλημάτων, καί θιασῶτες τῶν πλέον ἀπάνθρωπων ἰδεολογιῶν, βρῆκαν τήν εὐκαιρία νά ἐκμεταλλευστοῦν τά προβλήματα ἢ τούς φόβους τῶν συμπολιτῶν μας, ἐπιχειρώντας νά σπεύρουν τό μίσος καί τή μισαλλοδοξία ἀπέναντι στή διαφορετικότητα, γιά κάθε διαφορετικό ἄνθρωπο, τελικά γιά τόν κάθε ἄνθρωπο πού ἀντιστέκεται μέ πάθος στόν ἀπάνθρωπισμό τοῦ ἀνθρώπινου προσώπου. Πολλές φορές καί ἐμεῖς ὡς ἐκπρόσωποι τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ σώματος καί πολλοί πιστοί μας δέν στάθηκαν στό ὕψος τῶν περιστάσεων, υἱοθετώντας συχνά ἐμπρηστικό καί προπάντων ἀντιχριστιανικό λόγο, πού σέ καμιά περίπτωση δέν θά μπορούσε νά βρεῖ ἀναλογίες στό λαμπρό καί φωτεινό παράδειγμα τοῦ προκατόχου μας μακαριστοῦ Ἰωακείμ.

Ὡς ἔχει εὐστοχα σημειωθεῖ, «ἡ εὐθύνη τῆς Ἐκκλησίας δέν ἐντοπίζεται μόνον στό γεγονός ὅτι ἀγκαλιάζει καί στέκεται ἔμπρακτα δίπλα στους ἀναγκασμένους ἀνθρώπους, ἀνεξαρτήτως φυλετικῆς, ἐθνικῆς ἢ θρησκευτικῆς προέλευσης, ἀλλά μέ ὅλες τίς ποιμαντικές, θεολογικές καί πρακτικές δυνατότητές της, ἀφορᾶ καί στή δημόσια μαρτυρία της, νά μή συναινέσει ἢ νά ἀνεχθεῖ, ἔστω καί μέ τή σιωπή της, φασιστικές καί ἐθνικιστικές πρακτικές, ἀλλά καί νά θέσει ἐκτός Ἐκκλησίας τίς φοβικές ρητορεῖες καί τά συνθήματα μίσους πρός τόν ἄλλο, τόν ξένο...» στήν περίπτωσή μας τόν Ἑβραῖο συμπολίτη καί ἀδελφό μας.

Ὁοκληρώνοντας τή σύντομη αὐτή ὁμιλία μας, θά ἤθελα νά ἀναφερθῶ στό περίφημα λόγια μίας Ἑβραίας πού ἔγινε Χριστιανή καί ἔζησε πραγματικά βίον ἁγίας, τῆς Σιμόν Βέλ. Ἐγεγε λοιπόν ἡ Βέλ ὅτι δέν ὑπάρχει χειρότερο πράγμα γιά ἕναν Χριστιανό ἀπό τό «νά μήν τηρεῖ τίς ἐντολές τοῦ Χριστοῦ, νά μήν τιμᾷ τό ὄνομα του καί νά μήν εἶναι ἕτοιμος νά πεθάνει γιά Αὐτόν». Καί οἱ τρεῖς αὐτές ἀρνητικά διατυπωμένες προτροπές τῆς Σιμόν Βέλ -ἡ τήρηση τῶν ἐντολῶν τοῦ Χριστοῦ, ὁ ἁγιασμός τοῦ ὀνόματος Του καί ἡ ἐτοιμότητα νά πεθάνουμε γιά Αὐτόν- δέν νοοῦνται χωρίς τήν ἐνεργητική μας στράτευση ἐναντίον τοῦ φυλετικοῦ μίσους καί ἐναντίον τοῦ ἀντισημιτισμοῦ.

Καθίσταται, ἐπομένως, ἐπείγουσα ἀνάγκη, κάθε φορά πού θά ἀκούγονται ποικίλες φωνασκίες ἀκόμη κι ἀπό ἐκκλησιαστικούς παράγοντες ὑπέρ τοῦ ἀντισημιτισμοῦ μέ πρόσχημα τήν ἀγάπη γιά τόν ἑλληνικό λαό καί τήν πατρίδα, ὅλοι μας νά ἀντιπαραθέτουμε μέ σθένος ὄχι μόνο τά θεμελιώδη πιστεύω τοῦ Εὐαγγελίου, ἀλλά καί τά πάμπολλα παραδείγματα τῆς σύγχρονης ἐκκλησιαστικῆς αὐτοσυνειδησίας, τά ὅποια διατρανώνουν μέ κάθε δυνατή λαγαρότητα ὅτι ὁ ρατσισμός καί ὁ ἀντισημιτισμός, ἀπό ὅπου καί ἀπό ὅποιονδήποτε καί ἂν προέρχονται, δέν μποροῦν σέ καμιά περίπτωση νά ἐκφράζουν τήν πίστη καί τήν αὐτοσυνειδησία τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ διαχρονική συνείδηση τῆς Ἐκκλησίας ἐκφράζεται ἀπό τό παράδειγμα μεγάλων ἱεραρχῶν, ὅπως τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Δαμασκηνοῦ, τοῦ Ζακύνθου Χρυσοστόμου καί τοῦ ἀειμνήστου προκατόχου μας Ἰωακείμ, στόν ὅποιο καί ἔγινε ἡ διαίτερη μνεία, ἀλλά καί πολλά ἄλλα τοῦ ἀνώνυμου κλήρου καί πιστοῦ λαοῦ, πού ὁ καθένας μέ τόν τρόπο του, καί ἀπό γνήσια χριστιανικά αἰσθήματα παρακινούμενος, συνέβαλε στή σωτηρία χιλιάδων Ἑλλήνων Ἑβραίων. Αὐτή εἶναι ἡ παράδοση τῆς Ὀρθόδοξης Ἐκκλησίας στήν Ἑλλάδα, κι αὐτή θά συνεχίσουμε, εἰς πείσμα πολλῶν αὐτόκλητων κριτῶν, νά ἀκολουθοῦμε.